

RECENZJA

rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Agaty WASILEWSKIEJ na temat:

ZNACZENIE FUNDUSZY UNIJNYCH W ROZWOJU GRUP PRODUCENTÓW ROLNYCH W POLSCE

Recenzję sporządzono na podstawie Uchwały z dnia 25 stycznia 2016 roku Rady Wydziału Biznesu i Stosunków Międzynarodowych Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie w sprawie wyznaczenia recenzentów, egzaminów doktorskich oraz składu komisji egzaminacyjnych w przewodzie doktorskim mgr Agaty WASILEWSKIEJ.

I. Uwagi ogólne

Wyzwania XXI wieku, takie jak wolny rynek, przemiany społeczno-gospodarcze, wymuszają wprowadzanie zmian systemowych w różnych dziedzinach funkcjonowania państwa. Państwo będące podmiotem i jednocześnie gwarantem bezpieczeństwa, winno postrzegać wszystkie obszary rynku. Grupy producentów rolnych są ważnym, aczkolwiek wciąż nie docenianym ogniwnem rynku. Dysertacja uwypukla temat grup producentów rolnych przez pryzmat zagospodarowania przez te grupy funduszy unijnych w perspektywie finansowej 2007 – 2013 z położeniem nacisku na ich wykorzystanie w latach 2011 – 2013.

Temat pracy należy uznać za interesujący, zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Doktorantka podjęła się zadania polegającego na badaniu obszaru, który relatywnie niedawno stał się przedmiotem dociekań w literaturze naukowej

Badania podjęte przez Panią mgr Agatę WASILEWSKĄ dobrze wpisują się w zapotrzebowanie w uzupełnienie wiedzy o problemach polskiego rolnictwa od istotnych zmian ekonomicznych warunków produkcji i rewolucji instytucjonalnej po zmianę sposobów wspierania tego sektora. Skonfrontowanie wiedzy teoretycznej z tego obszaru z wynikami badań empirycznych, daje szansę na wkład w rozwój nauk ekonomicznych. Badania naukowe podjęte przez Doktorantkę mają charakter interdyscyplinarny obejmujący swoim zakresem zarówno ekonomię, jak i nauki o zarządzaniu, socjologię, oraz nauki o poznaniu i komunikacji społecznej. Stwierdzam, że całość dysertacji jest mocno osadzona merytorycznie i metodologicznie w obszarze ekonomii.

II. Ocena metodyczna rozprawy

Z metodycznego punktu widzenia – rozprawa Pani Agaty WASILEWSKIEJ na temat: *Znaczenie funduszy unijnych w rozwoju grup producentów rolnych w Polsce* – stanowi zamkniętą i spójną tematycznie całość. Przyjmuję, że dysertacja jest opracowaniem naukowym, skonstruowanym dla potrzeb rozwiązania problemu a jej układ odpowiada wymogom stawianym przed tego typu pracami. We Wstępie Doktorantka wskazała na przedmiot i zakres badań, zabrakło tu jednak precyzyjnego sformułowania problemu badawczego pracy i hipotezy w formie przypuszczeń naukowych, które to przypuszczenia świadczyłyby o przygotowaniu merytorycznym do podjęcia badań. Hipotezę badawczą Doktorantka ujęła w enigmatycznym sformułowaniu: *Grupy oraz organizacje producentów wnoszą postęp do rozwoju polskiego rolnictwa i wsi*. Pewien niedosyt może budzić także to, że Autorka we Wstępie w sposób powierzchowny wskazała na metody, techniki i narzędzia badawcze oraz na źródła pozyskiwania wiarygodnych i wyczerpujących informacji dotyczących faktów, procesów i zjawisk istniejących w badanym obszarze. Przypuszczalnie należy, że Doktorantka w rozdziale piątym podjęła wysiłek scharakteryzowania próby badawczej i przedstawiła najważniejsze informacje dotyczące organizacji badań.

Dobór metod, technik i narzędzi badawczych zastosowanych w procesie badawczym oceniam pozytywnie mimo, że nie zostały precyzyjnie wyartykułowane w części metodycznej pracy. Podczas rozważań teoretycznych Autorka dysertacji wykorzystywała: analizę, syntezę, wnioskowanie indukcyjne i dedukcyjne oraz porównanie i uogólnienie. Jako zasadniczą metodę w pozyskiwaniu materiału empirycznego przyjęto sondaż diagnostyczny. W mojej ocenie zastosowanie tej metody znajduje pełne uzasadnienie, bowiem w procesie badawczym badano opinie i poglądy określonych zbiorowości ograniczonych doбором próby, a w przypadku sondażu diagnostycznego stwierdzone empirycznie prawidłowości, mają wysoki stopień prawdopodobieństwa. Zasadniczą techniką były badania ankietowe, a narzędziem badawczym – kwestionariusz ankiety (załącznik s. 228-231).

Dobór grupy badawczej przeprowadzono prawidłowo. Badaniami objęto grupy producentów rolnych we wszystkich województwach w Polsce. Po ustaleniu liczby aktywnych grup producentów korzystających ze wsparcia unijnego, ustalono minimalną wielkość grupy przy założeniu 95% stopnia ufności. Spośród ogólnej liczby 150 – stosując wzór na wielkość próby przy populacji skończonej dla maksymalnego błędu na poziomie 5% - wybrano grupę 108 respondentów. Na uwagę zasługuje zastosowanie schematu warstwowego uwzględniającego specyfikę i liczebność populacji w poszczególnych województwach. Trochę szkoda, że w dysertacji nie dość wyraźnie wyartykułowano ograniczenia badawcze.

Oceniając założenia metodyczne jako całość – stwierdzam, że zastosowana w dysertacji procedura badawcza w zasadzie odpowiada wymogom stawianym przed pracami naukowymi z obszaru nauk ekonomicznych. Z punktu widzenia założeń procesu badawczego, zachowano logiczną wynikowość układu rozprawy. Należy żałować, że w części metodycznej nie sformułowano jednak pytań, stanowiących problemy szczegółowe, które znalazły rozwiązanie w części merytorycznej.

Reasumując – pomimo kilku podniesionych zastrzeżeń, recenzowaną rozprawę pod względem metodycznym oceniam pozytywnie.

III. Ocena merytoryczna rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska Pani Agaty WASILEWSKIEJ: *Znaczenie funduszy unijnych w rozwoju grup producentów rolnych w Polsce* stanowi zwarte opracowanie naukowe na 234 stronach, składające się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych i zakończenia. Do opracowania dołączono: bibliografię, spis map, spis tabel, spis wykresów i załączniki (w tym kwestionariusz ankiety). W tekście zasadniczym umieszczono 8 map, 31 tabel i 30 wykresów, będących odzwierciedleniem wyników procesu badawczego.

Taki układ pracy można uznać za ogólnie poprawny. Zastrzeżenia budzi jednak, już na początku lektury, proporcja pomiędzy rozdziałami o charakterze teoretycznym a empiryczno – wnioskującym. Te pierwsze zajmują 130 stron, czyli prawie 75% całego tekstu. W rozprawie doktorskiej część teoretyczna powinna służyć scharakteryzowaniu obszaru badawczego, umieszczeniu go w szerszym kontekście, wskazaniu i analizie już podjętych działań przez innych w zakresie wybranego tematu i poszukiwaniu rozwiązań.

Wstęp do rozprawy (s. 6-17: ss.12) stanowi wprowadzenie w tematykę badań, uzasadnienie wyboru tematu i syntetyczne przedstawienie zawartości poszczególnych rozdziałów dysertacji. Na wstęp złożyły się uzasadnienie wyboru tematu rozprawy, cel główny pracy, metody badawcze oraz pierwotne i wtórne źródła informacji wykorzystane w dysertacji. We wstępie został omówiony również układ pracy i streszczono zawartość poszczególnych rozdziałów dysertacji.

Rozdział pierwszy (s.18-50: ss.33) jest wprowadzeniem w problematykę podmiotu badań - grup i organizacji producentów działających już znacznie wcześniej w krajach europejskich. W pierwszym podrozdziale zostały opisane uwarunkowania prawne działalności grup i organizacji producentów (także w kontekście unormowań UE). Przedstawiono stan prawny na dzień 31 sierpnia 2015 roku. Podrozdział drugi zawiera charakterystykę wybranych uwarunkowań ekonomiczno – społecznych. Omówiono tu takie czynniki jak koncentracja ziemi, udział w PKB rolnictwa, interwencjonizm państwowy, związki branżowe i gospodarcze, przewagę

konkurencyjną, spółdzielczość branżową a także globalizację i często łączoną z nią integrację. Kolejny podrozdział jest z kolei poświęcony zagadnieniu integracji sektora rolno – spożywczego. Skupiono się w nim głównie na integracji ekonomicznej, która stanowi jeden z czynników organizacyjnych mającym wpływ na rozwój i działalność grup oraz organizacji producentów.

W rozdziale drugim (s.51 – 69: ss.19) omówiono rozwój grup producentów rolnych. Rozwój tych grup połączono z rozwojem spółdzielczości. Rozwój grup producentów został podzielony na etapy. Pierwszym jest rozwój grup producentów do 1989 roku, drugim - okres zmian ustrojowych do 2000 roku, kiedy to uchwalona została ustawa o grupach producentów rolnych. Kolejny okres, to okres od uchwalenia ustawy do 1 maja 2004 roku, kiedy to nastąpiła akcesja Polski do struktur UE. Ostatni etap to okres członkostwa Polski w UE.

Rozdział trzeci (s.70 – 105: ss.36) rozpoczęto od przedstawienia definicji grupy producentów w świetle dostępnej literatury. Autorka wskazuje, że zanim pojawiło się pojęcie grupy producentów, w literaturze przedmiotu spotykane były inne nazwy, charakteryzujące obecne grupy producentów rolnych. Bardzo często spotyka się nazwę grupy producenckiej. W następnym podrozdziale dokonano omówienia przepisów prawnych obowiązujących w Polsce w zakresie zakładania oraz prowadzenia działalności przez grupy oraz organizacje producentów. W kolejnych podrozdziałach omówiono czynniki ekonomiczne, organizacyjne a także społeczne mające wpływ na działalność ww. grup. Autorka wskazuje tu na: kapitał społeczny, ludzki i intelektualny, lidera grupy, transformację ustrojową, otoczenie gospodarstw rolnych, przedsiębiorczość, towarowość gospodarstw rolnych, koszty alternatywne, konkurencję i konkurencyjność, bezrobocie, egzogeniczny szok popytowy, proces wyrównywania cen, popyt na produkty rolno - spożywcze, ograniczenia budżetowe Kornai'a, ryzyko dochodowe i cenowe, grupy interesów, internacjonalizację, jakość i bezpieczeństwo żywności, dostęp do informacji. Znalazły wyjaśnienie również takie czynniki jak: konsolidacja sektora, transfery pieniężne, konwergencja sektora, działalność gospodarcza grupy, usytuowanie terytorialne, strefa instytucjonalna,

strategia konkurowania oraz wyraźnie wyodrębniony produkt. Ponadto scharakteryzowano determinanty zakładania grup producentów.

Wspólna Polityka Rolna jest jednym z zagadnień, któremu został poświęcony rozdział czwarty rozprawy (s.106 – 130: ss.25). Została ona pokrótce scharakteryzowana jak i omówiono poszczególne możliwości finansowego wsparcia grup i organizacji producentów w ramach tego programu. Przedstawiono zaangażowanie środków w ramach budżetów PROW 2004 – 2006 oraz PROW 2007 – 2013. Budżet PROW 2007 – 2013 nie jest jeszcze budżetem zamkniętym i przedstawiono wykorzystanie środków z programu przez grupy producentów na dzień 31 lipca 2015 roku. W rozdziale tym wspomniano również możliwe wsparcie, na jakie mogą liczyć grupy i organizacje producentów owoców i warzyw.

Rozdział piąty (s.131 – 161; ss.31) rozprawy zawiera wyniki badań empirycznych grup producentów, wśród których zostało przeprowadzone badanie ankietowe. Badanie to zostało zrealizowane wśród grup zajmujących się uprawą zbóż i nasion roślin oleistych, producentów drobiu oraz trzody chlewnej. Są to trzy najliczniejsze rodzaje zarejestrowanych grup, które korzystały ze środków unijnych. Nie przeprowadzono ankiet wśród wstępnie uznanych oraz uznanych organizacji producentów owoców i warzyw ze względu na nie występowanie ich we wszystkich województwach, dlatego też Autorka uznała, że nie można by było odnieść wyników na cały kraj. W badanej populacji starano się odwzorować strukturę rzeczywistą dla województw. Analiza grupy badawczej pozwoliła, dzięki takiemu zróżnicowaniu, na adekwatną ocenę rozwoju grup producentów jak i na weryfikację założonego celu dysertacji.

W rozdziale szóstym (s.162 – 171: ss.10) została przeprowadzona analiza SWOT grup. W rozdziale tym skupiono się na szansach i zagrożeniach w działalności grup.

Rozprawa doktorska jest w zasadzie opracowana poprawnie pod względem językowym i – pomimo drobnych uchybień (głównie „literówki”) – pod względem edytorskim. Tytuły rozdziałów i podrozdziałów odpowiadają treściom w nich zawartym. Dysertacja stanowi zamkniętą i spójną tematycznie całość. Szkoda, iż

wiodących zagadnień rozpatrywanych w rozprawie nie wieńczą wnioski, co można byłoby ocenić jako wyraz dojrzałości naukowej Doktorantki. Sformułowania zawarte w treści rozprawy, a w szczególności twierdzenia naukowe spełniają zasadniczy wymóg ogólności oraz warunki dodatkowe, tj. informacyjną zawartość, wysoką ścisłość i prostotę logiczną. Niedoskonałości, które przedstawiłem w tej części recenzji, nie wnoszą istotnego wpływu w zawartość merytoryczną rozprawy.

IV. Ocena końcowa

W myśl obowiązujących przepisów rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną Kandydata w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Oceniając rozprawę Pani mgr Agaty WASILEWSKIEJ należy stwierdzić, że:

1. Bez wątplenia problem stanowiący przedmiot rozprawy należy zaliczyć do posiadającego charakter naukowy. Doktorantka podjęła się ambitnego zadania. Praca dotyczy aktualnego i ważnego problemu badawczego.
2. Oryginalność rozwiązania problemu naukowego znajduje swój wyraz przede wszystkim w opracowaniu własnej metodyki badań. Uważam, że pracę znacznie wzbogaciłoby zbudowanie autorskiego modelu doskonalenia udziału funduszy unijnych w rozwoju grup producentów rolnych w Polsce. Natomiast samo odniesienie się do wyników SWOT stanowi zaledwie próbę oceny rozważanego zagadnienia.
3. Twierdzę, że Doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauk ekonomicznych. Szeroko korzystała z polskiej i zagranicznej literatury i aktów prawnych. Widoczna jest u Autorki rozprawy duża znajomość badanej problematyki i ogólna wiedza teoretyczna.
4. Uznaję, że Doktorantka posiadała umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej wg standardów Akademii Finansów i Biznesu Vistula. W rozprawie wykorzystwała wymienione już przeze mnie metody, narzędzia i techniki badawcze. Przy obróbce danych empirycznych stosowała metody

ilościowe. Na podkreślenie zasługuje wysiłek w realizację badań i interpretację ich wyników. Efekt pracy Doktorantki posiada walory faktograficzne, poznawcze i użytkowe.

5. **Biorąc wszystkie argumenty za i przeciw uważam, że rozprawa doktorska Pani mgr Agaty WASILEWSKIEJ spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2014 r. poz. 1852, tekst jednolity) i kwalifikuje jej Autorkę do kontynuowania procedury zmierzającej do nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk ekonomicznych. Dlatego wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Agaty WASILEWSKIEJ do publicznej obrony rozprawy doktorskiej przed Radą Wydziału Biznesu i Stosunków Międzynarodowych Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie.**

V. Pytania do Doktorantki

1. Proszę o sformułowanie problemu badawczego dysertacji.
2. Proszę o sformułowanie hipotezy badawczej (zgodnie ze schematem metodycznym: jak jest – jak ma być) i krótko wyjaśnić, w jaki sposób została zweryfikowana.
3. Ustawodawca przewidział różne formy prawno – organizacyjne dla gpr, która z nich Pani zdaniem jest najkorzystniejsza i dlaczego?
4. Czy dotychczas krajowe grupy producentów wykorzystały szanse, jaką niesie ze sobą członkostwo Polski w UE, proszę uzasadnić swoje stanowisko.
5. Jakie korzyści dla samorządu terytorialnego niesie ze sobą istnienie gpr na ich obszarze?
6. Jak Pani ocenia szanse rozwoju gpr w następnych latach?

.....
/prof. dr hab. Lech Kościelecki